

EN GRØNLÆNDER SER PÅ DEN NY TID

Af kredsdommer *Knud Abelsen*, Egedesminde

I året 1925 oprettedes ifølge kongelig anordning kommunerådene i Grønland. Et kommuneråd bestod af 3 eller flere medlemmer, valgt af kommunens beboere. Kommunerådsformanden valgtes af kommunerådsmedlemmerne. Rådene arbejdede næsten udelukkende med forsorgssager: tildeling af understøttelser til trængende personer, især enker og forældreløse børn; til sådanne personer, der var ude af stand til at forsørge sig selv, grundet alder samt til syge. Endvidere kunne rådene uddele fattighjælp til personer, der led nød - grundet dovenskab. De personer, der modtog sidstnævnte hjælp, skulle tilbagebetale, når de tjente noget. Alle de forannævnte former for hjælp kunne kun uddeles i naturalier, ikke i kontanter.

Kommunerådene kunne ligeledes anmelde faderskabssager til sysselmanden, der behandlede sagerne videre, og de skulle drage omsorg for, at drenge, især de forældreløse, blev oplært i kajakroning.

Det ovenfor nævnte var i det store og hele, hvad de gamle kommuneråd skulle tage sig af.

I året 1951 oprettedes kommunalbestyrelser i stedet for kommunerådene.

De nuværende kommuner omfatter større områder end de gamle. Antallet af medlemmer i kommunalbestyrelserne varierer efter kommunernes befolkningstal. Kommunalbestyrelsen vælges af befolkningen; både mænd og kvinder har valget.

Hvad selve arbejdet angår, har kommunalbestyrelserne et større antal opgaver og derfor mere arbejde end de gamle kommuneråd. Foruden de almindelige og gamle kendte forsorgssager, der henlagdes under de nye kommunalbestyrelser, oprettedes forskellige udvalg, hvori de fleste kommunalbestyrelsesmedlemmer havde sæde; af disse bør især nævnes forbrugerudvalget, skoleudvalget og epidemi-kommissionen. Endvidere skal kommunalbestyrelsen behandle sager om boligstøtte og erhvervslåneansøgninger, ansøgninger om aldersrente og invaliderente m. m.

Med det forøgede arbejde fulgte også et meget stort ansvar. Det vakte stor glæde blandt grønlændere, at man kunne betro så ansvarsfulde poster til landets egne børn, og man er indstillet på at vælge de bedst egnede til disse stillinger. Men det kan knibe at få de bedst egnede til at lade sig vælge. Hvorfor? Man kan blot

spørge om, hvormeget en kommunalbestyrelsesformand får i løn. Han får kun ca. 50-60 kr. om måneden. En fanger eller fisker, valgt til nævnte hverv, kan umuligt klare både dette og sit erhverv, så familien kan opretholde den samme levestandard, som hvis han kun beskæftiger sig med sit erhverv. Dertil tager hans tjeneste i kommunalbestyrelsen for meget tid. Derfor bør honoraret til kommunalbestyrelsesformænd forhøjes. I denne forbindelse skal nævnes, at nogle kommunalbestyrelsesmedlemmer allerede har fremsat forslag om honorar til alle medlemmerne under henvisning til, at deres erhverv som fanger eller fisker bliver generet af deres arbejde for kommunen.

Lånesager

Da de gamle sysselråd fungerede, indsendte låneansøgeren sin ansøgning om husbygningslån til sysselrådet, der gennemgik ansøgningerne og derefter uddelte bevillingerne efter bedste skøn. Låntageren fik udleveret materialer for det bevilgede lån og opførte selv huset. Nu er mennesker som bekendt forskellige - også de grønlandske låntagere. Nogle kunne bygge gode huse, andre meget slette huse.

Når man nu vil søge et boligstøttelån, skal man udfylde en ansøgningsblanket med mange, mange spørgsmål, der alle skal besvares. Ansøgningen sendes derefter til kommunalbestyrelsen, der behandler sagen på førstkommende ordinære møde. Herfra sendes ansøgningen videre til landshøvdingen med kommunalbestyrelsens bemærkninger. Sagerne behandles derpå af boligstøtteudvalget i Godthåb, hvorfra bevillingerne gives. Det kan oplyses, at enhver kan få lejlighed til at se tegninger af hustyper, inden ansøgningsblanketten udfyldes og indsendes. Siden ordningen er trådt i kraft, er der fremkommet flere forskellige tegninger af hustyper, som sagkundskaben mener er egnet som huse i Grønland. Brugbarheden af disse huse skal omtales senere. Når ansøgningerne er færdigbehandlede af boligstøtteudvalget, meddeles de bevilgede lån telegrafisk til kærneren i ansøgerens kommune; kærneren lader meddelelsen gå videre til ansøgeren. Låntageren i dag må kun opføre huset selv, hvis han er håndværker. Såfremt dette ikke er tilfældet, skal huset opføres af faglærte håndværkere, og det er blevet skik, at private håndværkere får overdraget opgaven med opførelsen af boligstøttehusene.

Egnetheden af de forskellige hustyper kan diskuteres. Man skulle synes, at det havde været en fordel, om de rette vedkommende havde rådført sig med grønlandske fangere og fiskere, før man begyndte at tegne de forskellige hustyper. Nogle af de først opførte hustyper egnede sig ikke som bolig for en grønlandsk fanger- eller fiskerfamilie. Huset med et lille køkken og en stue, hvor kajakken ikke kan komme ind, egner sig f. eks. ikke til familier i Nordgrønland. En rigtig

fanger- eller fiskerhustype deroppe burde indrettes på følgende måde: 1) et stort køkken, hvor der er plads til at modtage større sæler; 2) et stort tørrerum, hvor det våde tøj kan hænges til tørre efter fangerens eller fiskerens hjemkomst; 3) køkken eller stuen burde indrettes således, at kajakken nemt kan bringes ind, når skindet skal tørres, eller kajakken skal betrækkes med nye skind. Et sådant indrettet hus med soveværelse på loftet ville være velegnet til familier i Nordgrønland. Når huset har soveværelse på loftet, bør der under vinduet være en krog med et tov i af hensyn til brandfaren. Hvis en ildebrand skulle opstå i stuen, og det var umuligt at komme ned ad trappen, kunne man undslippe gennem vinduet ved hjælp af tovet.

Men allervigtigst er det, at huset er bygget så tæt som overhovedet muligt; dette må være hovedsagen, især i Nordgrønland. Selvom huset ser godt ud og er godt indrettet alle steder, men utæt, så duer det ikke, hverken i Nordgrønland eller andre steder i landet for den sags skyld. Næsten alle de boligstøttehuse, der er opført af faglærte håndværkere, er så utætte, at man skal bruge masser af brændsel for at opvarme stuerne. Hvis det trækker mellem gulv og vægge, er et hus ikke meget værd i det kolde nord.

I forbindelse med boligstøtten bør det nævnes, at de mennesker, der flytter fra en lille grønlænderhytte til et nyt og meget, meget større hus, burde have lejlighed til at anskaffe nogle flere møbler, f. eks. på et tillægslån (møbellån).

Erhvervslån behandles på samme måde som boligstøttelån, bortset fra at man forlanger, at ansøgeren selv er i stand til at udrede 15 % af betalingen for det gode, hvortil lånet agtes anvendt.

I de senere år har man prøvet at flytte de mennesker, der boede på de fattigste pladser, til steder, hvor der var mulighed for bedre fangst- og skoleforhold. Denne flytning går dog ikke så godt, som man ventede. Nogle af de mennesker, der var flyttet til de forjættede steder, rejste tilbage allerede et halvt eller et helt år efter overflytningen. Som grund til deres tilbagevenden oplyste de, at de havde hjemve, at de ikke kendte fangststederne, og at de havde svært ved at omgås de nye bo-pladsfæller. Det var heldigvis ikke alle, der rejste tilbage; de fleste befinder sig udmærket på de ny pladser, hvor de har bosat sig.

Retsplejen

Ved sysselrådets afskaffelse oprettedes kredsretter og landsret i Grønland. Indtil da havde sysselmanden sammen med to meddomsmænd den dømmende myndighed i sysselretterne. De nye kredsdommere udnævnes af landsdommeren, der har sæde i Godthåb. Hver kredsret har en kredsdommer og 2 af kommunalbestyrelsen valgte domsmænd.

Samtidig med oprettelsen af kredsretterne udsendtes danske overbetjente til Grønland, der blev inddelt i politidistrikter - store politidistrikter! De opsendte overbetjente har en eller flere grønlandske betjente til hjælp. Nogle grønlandske betjente er i de senere år hjemsendt til Danmark til videre uddannelse.

Politiets arbejde består bl. a. i at foretage afhøringer vedrørende begåede forbrydelser og at indbringe sagerne for kredsdommerne til pådømmelse. Politiets arbejdsområde omfatter meget store arealer, der må berejses med motorbåde om sommeren og med hundeslæde om vinteren for Nordgrønlands vedkommende. Kredsrettens arbejde foregår næsten som domstolenes i Danmark, dog er formatet naturligvis meget mindre.

De fleste forbrydelser i Grønland er begået i forbindelse med drikkeri. Der er nu dannet afholdsforeninger på næsten alle pladser; medlemmerne består næsten kun af unge mennesker. Man kan således håbe, at forbrydelser begået i forbindelse med drikkeri vil aftage, eftersom årene går. Sager vedrørende børn født udenfor ægteskab bliver hyppigere fra år til år, og arbejdet med disse sager bliver vanskeligere og vanskeligere. Det er bekendt, at hver sommer oprejser mange danske arbejdere til Grønland, hvor nogle, men ikke mange af dem overvintre. Antallet af uden for ægteskab fødte børn med danske fædre bliver større og større, eftersom årene går. Når en dansk barnefader rejser hjem, uden at det vides, at han er fader til et ventet uægte barn, bliver arbejdet med at finde ham meget vanskeligt. Det er hændt, at han er rejst til et andet land, hvor man næsten ikke kunne opspore ham. Det er også sket, at den af pigen udpegede barnefader nægtede faderskabet, så man måtte tage blodprøver af ham, moderen og barnet. Man har i sådanne tilfælde været ude for, at blodprøverne fra Grønland måtte tages om flere gange, da de var blevet for gamle, inden de nåede Retsmedicinsk Institut i København, hvor prøverne skal undersøges.

De nuværende kredsdommere er lægmænd, der aldrig har lært jura; men de fleste af dem, der er udnævnt, har dog en hel del kendskab til arbejdet, da de har fungeret som sekretærer eller tolke ved de gamle sysselretter. De fleste kredsdommere er fastansatte i Grønlands Handel eller andre institutioner. Da arbejdet som kredsdommer kræver megen tid, - og især for dem, der har to retskredse, - burde honoraret være større end tilfældet er. Kredsdommere lønnes efter det antal mennesker, der bor i den pågældendes retskreds. Det må håbes, at kredsdommerembedet engang bliver en selvstændig stilling, så kredsdommeren udelukkende kan arbejde med embedets sager.

Som bekendt brugtes i gamle dage næsten udelukkende kajak til fangst af sødyrerne, først ved hjælp af harpun, senere med bøsse. Det sidste var slem, men nu er det blevet meget værre. Nu jages sæler, hvidfisk og de andre havdyr fra

Den rivende udvikling og den stadigt voksende aktivitet giver også kriminaliteten voksegrund og nødvendiggør et moderne retsvæsen. Billedet er fra Egedesminde.

Foto: Christian Vibe

motorbåde. Man kan frygte for, at dyrene bliver udryddet på den måde. Følgen af en sådan jagt er, at dyrene aldrig får fred, hverken dag eller nat. Såvidt jeg ved, er der kun indført fredningsbestemmelser vedrørende hvalrosfangst. Men jeg synes, at der også burde indføres fredningsbestemmelser for andre dyr, især sælerne - og alle sæler uden undtagelse! Der burde være forbud mod at jage eller fange

sæler i deres yngletid, og denne foreslåede fredning burde gælde i alle lande, altså ikke alene i Grønland men også i fremmede lande, hvor man jager sæler.

Erhvervs- og kulturelle forhold

I øjeblikket vrimler det med torsk både i Syd- og Midtgrønland. Men hvad skal man gøre, hvis torsken en skønne dag svigter? Det er et spørgsmål til alle de personer, der har med produktionsarbejdet i Grønland at gøre. Også landsrådet burde overveje problemet nu, så det ikke kommer bag på det. Det er derfor ønskeligt, at forsøg med nye erhvervsgrene skal støttes af landsrådet i alle henseender. Og ikke alene landsrådet skal støtte forsøgene, men alle grønlændere må være med, da dette arbejde jo gøres til deres bedste.

I gamle dage lærte grønlænderne næsten kun læsning og skrivning på de steder, hvor en indfødt læser var lærer for børnene. Lønnen opmuntrede heller ikke til mere dengang. Der fortælles om læsere, der fik 1 kr. pr. måned, altså 12 kr. om året, så det er ikke så mærkeligt, at nogle af læserne ikke var særlig ivrige efter at læse med børnene. Skolegangen foregik enten meget tidligt om morgenen eller meget sent om aftenen, altså før læseren gik ud på fangst, eller efter han var kommet hjem efter fangstturen.

Nu er der bygget flere og gode skoler på de fleste steder. Der er opført meget store, moderne skoler i byerne, hvor både rigsdanske og grønlandske lærere underviser grønlandske og danske børn. Der er oprettet husmoderskoler og aftenskole. På større udsteder er der oprettet efterskoler. Det er meget glædeligt, at der er sket så store fremskridt indenfor undervisningsarbejdet. Når jeg omtaler skolevæsenet, kan jeg ikke lade være med at nævne den store „flytten om“ med lærerne. Der er mange udsendte danske lærere, der kun har været på et sted i et halvt eller et helt år og så flytter et andet sted hen i Grønland eller måske rejser hjem, fordi de ikke kan lide det sted, de er ansat, eller måske Grønland i det hele taget. Denne fremgangsmåde er både skadelig for børnene og meget kostbar. Jeg synes, at skolemyndighederne burde se lidt på dette forhold og finde ud af, hvorledes det kunne ordnes på en for begge parter tilfredsstillende måde.

Tidligere fandtes kun stier på de beboede pladser. Nu er der lavet veje både i byerne og på de større udsteder og bopladser. Disse veje er bekostet enten af staten eller kommunen. Det var nødvendigt, da både lastbiler, jeeps eller cykler nu bruges på næsten alle beboede større pladser.

I oplysningsarbejdet er der mange og store fremskridt. I gamle dage var det ved udsteder og bopladser kun kateketer, der sørgede for den åndelige oplysning, mens præsten og overkateketen gjorde lignende arbejde i kolonierne. Nu er der

oprettet de såkaldte kulturelle udvalg i alle byer, der spreder oplysning til befolkningen på alle tænkelige måder. Der er endvidere en oplysningskonsulent, der rejser rundt i landet og sørger for, at oplysningen kommer ud til alle steder og i et så stort omfang som muligt. Oplysningen sker ved foredrag eller små trykte tidskrifter, gennem hovedavisen i Grønland „Grønlandsposten“, der trykkes i Godthåb og forsendes til hele landet „pr. lejlighed“, som det kaldes.

Og så har vi endelig fået den nye radio, vores drømmeradio, der kan høres hele året rundt. Radioen spreder alle nyheder til hele Grønland, og ikke alene nyhederne fra selve landet, men fra andre, fjerne riger, fra hele kloden. Endvidere sender den forskellige foredrag, hilsener (ønskekoncert), gudstjeneste o. s. v. Nu i foråret udsendes skoleradio for første gang. Vi håber, at den nye radio vil blive til meget stor gavn for grønlænderne på alle måder.

Hvem glemmer nogensinde de gamle butikker, der ikke var opvarmede? Man skulle have sivsko udenpå kamikkerne, når man skulle arbejde i butikken. Efter butikstid tog man en spade og skrabede butiksgulvet for snavs. Hvis der ikke var kommet en kunde i en 5-10 minutter, lukkede man butikken for den dag. Det skyldtes bl. a., at de daværende assistenter havde så meget arbejde, at de ikke kunne nå det hele, men måtte arbejde i kontorerne efter butikshandelen var overstået. Det var også et meget trættende arbejde, der var jo kun én butik i hver by, hvorfra alle de mange forskellige varer udhandlede over een disk.

Nu er det blevet anderledes! Der er bygget moderne butikker, i nogle byer endda i flere etager. Nu køber man de forskellige varer i forskellige afdelinger. Man kan gå til dåsebutik, madvarebutik, manufakturvareafdelingen, grøntsagshus eller til fryseriet, hvor man kan købe frosset oksekød, lammekød, fårekød, gæs, ænder, hellefisk, havkatte, torsk o. s. v. I det store og hele er der nu de samme priser på varerne i Grønland som i den øvrige del af Danmark. Dog er spiritus meget dyrere i Grønland end i Danmark. Det skyldes, at der er en stor afgift på luksusvarer; det er herfra landskassen får sine penge. Og så er butikkerne i byerne opvarmede om vinteren, så man kan arbejde i lune lokaler, selvom snestormen raser udenfor. I gamle dage skældte assistenterne kunderne ud hver dag. Det var heller ikke så mærkeligt, da de skulle stå i en uopvarmet butik hele dagen, mens temperaturen kunne falde til 35° kulde. Det er blevet bedre nu, men man mener stadig, at der i Handelens butikker mangler en endnu venligere og hensynsfuld behandling af kunderne. Hvad der mangler, kan man lære i Danmark, hvor man behandler kunderne så venligt og elskværdigt, at det næsten er uden sidestykke. Nå, dette skal nu også nok komme, nu da private folk har startet forretninger i Grønland. Der er allerede flere private butikker i de større byer. Vi har fået kaffébar, hvor man kan drikke morgen- og eftermiddagskaffe med rundstykker eller krydder.

Vi har en kaffebar, hvor man kan få både øl og stærke drikke. Man kan nu gå til en privat forretning og købe soft-ice, hvis vejret er altfor varmt. Der er kiosker i alle byer, hvor man kan købe chokolade, bolscher, cigaretter og cigarer, ugeblade m. m. Nu begynder også Grønlands Handel at indrette kiosker i forskellige byer.

I de gamle dage fik man i Nordgrønland den sidste Danmarkspost i oktober eller november med sidste skib. Så kom der ikke post fra Danmark igen før i slutningen af april eller i begyndelsen af maj. Den kom pr. slæde fra Holsteinsborg. Forårs-skibet kunne ikke sejle længere nordpå grundet is, så posten til Nordgrønland lossedes i Holsteinsborg, hvor den blev afhentet fra Egedesminde, der videre-sendte den til de nordligere byer (dengang kolonier). Om sommeren besejledes alle byerne, og skibene bragte såvel varer som post. Nu har man flyvemaskiner, der „bomber“ byerne med post, især om vinteren. Postforbindelsen er dog stadig et stort problem i Grønland, idet man stadig savner en hyppigere postforbindelse såvel med Danmark som mellem pladserne i selve Grønland. Der er nu to skibe „Julius Thomsen“ og „Tikerak“, der sejler frem og tilbage langs kysten hele sommeren. I gamle dage kostede det intet at sende breve og pakker til steder i Grønland med de forskellige fartøjer, der sejlede for Handelen. Det er ændret nu; alt skal betales, hvilket også er det eneste rigtige.

Mens talen er om Handelen, falder tanken på to dyre og nødvendige varer, nemlig kul og brædder og andre trævarer. Grundet pakhusmangel har man disse varer stående hele året i det fri, hvor de udsættes for regn og sne. Også dette forhold håber man nu bliver ordnet på bedste måde. Man er begyndt at opføre kulhuse, hvor der ikke allerede er et sådant hus. Med hensyn til brædderne er det værre, da udsendelsen af denne vare er blevet stærkt forøget, efterhånden som byggeriet kræver flere - og navnlig forskellige - træmaterialer. Det er ofte umuligt at finde et egnet sted for visse trævarers anbringelse på lager. Denne ulempe bliver forhåbentlig rettet snart på en eller anden måde, så det bliver tilfredstillende både for Handelen og kunderne.

Der har været diskussion om, at grønlænderne ikke kan følge med den ny tid i Grønland. Det er nu ikke helt rigtigt. Sandheden er, at det er de gamle, som ikke kan følge med i alt det nye. De unge grønlændere kan godt både forstå og følge med i, hvad der sker i dag. Det er også det vigtigste, for det er dem, der skal føre Grønland frem.